

УДК 378 : 37. 013] : 796

ДЕРЕКА Тетяна Григорівна,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
e-mail: t.dereka@kubg.edu.ua

АКМЕПОТЕНЦІАЛ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В статті обґрунтовано актуальність визначення акмепотенціалу вищого навчального закладу в процесі формування компонентів акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання. Проаналізовано комунікативне середовище вищого навчального закладу як акмеологічну умову формування майбутнього фахівця. Визначено параметри оцінки ефективності освітнього середовища та його складових. Охарактеризовано «суб'єкт-суб'єктну» взаємодію студента й викладача в процесі професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Вивчено сильні сторони акмепрямованого освітнього простору, визначено слабкі сторони процесу професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Досліджено можливі шляхи зміни системи професійної освіти за напрямом підготовки «Фізичне виховання».

Ключові слова: акмепотенціал; вища освіта; освітнє середовище; професійна підготовка; фахівці; фізичне виховання.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців залишається одним серед найважливіших питань сучасності. В останній час спостерігається переосмислення поглядів на вищу освіту та її якість. У Законі України «Про вищу освіту» якість освітньої діяльності визначається як «рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань» [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема неперервної професійної підготовки перебуває в центрі уваги сучасної педагогічної науки, про що свідчать

дослідження таких вчених, як С. У. Гончаренко, Я. А. Кульбашиної, І. Т. Лещенко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєвої. Не менш актуальними є дослідження Г. М. Арзютова, Л. О. Демінської, А. П. Коноха, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенка, Ю. М. Шкрєбтія присвячені проблемам освіти фахівців галузі фізичного виховання та спорту. Доволі перспективним нині є акмеологічний підхід (Б. Г. Ананьєв, М. О. Рибніков, Н. В. Кузьміна, А. О. Деркач, О. О. Бодальов, В. М. Зазикін) до професійної освіти, процесу становлення конкурентоспроможного компетентного професіонала, який дозволяє нам розкрити механізми формування фахівця фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки. При цьому акмеопотенціал вищого навчального закладу в процесі формування компонентів амкологічної компетентності фахівців фізичного виховання вивчено не достатньо, це й обумовило **мету** нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають О. О. Бодальов, А. О. Деркач, Н. В. Кузьміна, акмеологічні умови – задатки, загальні та спеціальні здібності, стан суспільства, умови сімейного виховання, освіта, тобто передстартовий період професіоналізму [2; 3]. Предмет акмеології освіти, за даними Н. В. Кузьміної, – це «пошук факторів, які обумовлюють різні результати навчально-пізнавальної діяльності: сім'я та сімейні стосунки в ранньому дитинстві, перший учитель і різні етапи загальноосвітньої підготовки, видатні взірці, що здійснили вплив на фахівця» [4].

Комунікативне середовище вищого навчального закладу, на думку В. О. Огнев'юка, є однією з найважливіших акме-компетентних умов формування майбутнього фахівця [5]. С. М. Мартиненко вважає характерною особливістю функціонування акмесередовища вищого навчального закладу посилення інтеграційних процесів, що передбачає поєднання різноманітних підходів, посилення взаємодії з соціально-педагогічним середовищем [6]. Дослідник зазначає, що місія сучасного вищого навчального закладу полягає у всебічному розвитку творчої особистості, що є найвищою цінністю суспільства, виявленні її талантів, здібностей особистості, збагачення інтелектуального, культурного потенціалу фахівця. На нашу думку, акмеопотенціал Київського університету імені Бориса Грінченка визначають: місія – сприяти кожному в цілісному розвитку і лідерському становленні, служити людині, громаді, суспільству, візія – розвивати корпоративну культуру лідерства, забезпечувати впровадження університетського стандарту освіти і наукових досліджень; створювати сприятливе середовище, інфраструктуру та умови для розвитку особистості, мобільності викладачів та студентів; служити територіальній громаді м. Києва. Ключовими цінностями є людина, громада, довіра, духовність, лідерство-служіння, відповідальність, професіоналізм, громадянська ідентичність [7]. Нині, актуальним є формування громадянина, компетентного фахівця, фізично і духовно повноцінної особистості з високим рівнем корпоративної та особистісно-професійної культури.

А. І. Каштанов визначає освітнє середовище сучасного закладу освіти як сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу, що забезпечують саморозвиток вільної й активної особистості, реалізацію творчого потенціалу особистості. Дослідник визначив параметри оцінки ефективності освітнього середовища та його складових [8]:

- результативність діяльності навчального закладу (рівень знань і загальнокультурного розвитку студентів; ступінь привабливості освітнього закладу і освітніх послуг; ступінь засвоєння нових технологій, програм, методик; взаємодія вищого навчального закладу зі школами нового типу);

- комфортність (естетика середовища, санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні умови; фізіологічні обґрунтування режиму роботи; наявність ситуації вибору змісту форм освіти; соціально-психологічний мікроклімат);

- забезпеченість навчальної діяльності (навчально-матеріальне обладнання, рівень нормативно-правової та організаційно-функціональної забезпеченості; характеристика кадрового потенціалу; рівень і характер управлінської діяльності).

Організація навчального процесу в освітньому акме-середовищі з використанням сучасних активних методик навчання, спрямованих на ефективний результат, передбачає не

лише передачу студентам знань, способів їх розуміння та застосування, а й досягнення найвищого результату пізнання – вміння аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію, що забезпечить, на наш погляд, підготовку професіонала, висококваліфікованого фахівця.

За даними О. О. Бодальова, Л. О. Рудкевич, коли в процесі навчання, студенти засвоюють знання, продемонстровані викладачами чи беруть з підручників зразки вирішення завдань, переймають знання, відтворюють навчальний матеріал, поданий викладачем, то такий метод оцінюється дослідниками як «дресирування», виховання фахівця виконавського рівня [2]. Для формування професіонала, який завдяки розвинутим у нього психічним якостям особистості досягає небувалого прориву у незвідане, відкриває нові закономірності, виявляє нові механізми, розробляє та використовує нові технології потрібні особливі акме-методи навчання, освітнє акме-середовище, вважають автори.

Під розвивальним освітнім середовищем ми розуміємо стимулюючий характер навчального процесу у вищому навчальному закладі, оптимізація «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії студента й викладача (рис. 1).

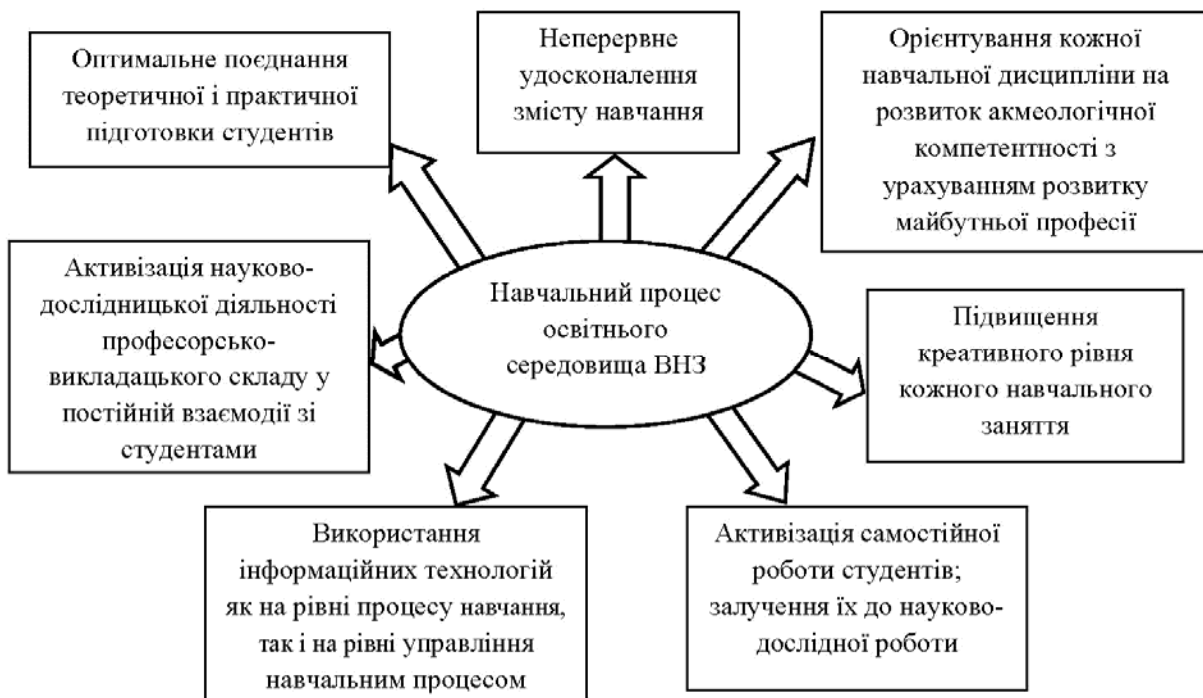

Рис. 1. Компоненти, що забезпечують акмеологічну спрямованість навчального процесу вищого навчального закладу.

На думку В. М. Гладкова, С. Д. Пожарського, акмеологічне освітнє середовище – це професійна зрілість викладачів, зовнішні та внутрішні умови й фактори впливу на формування майбутнього фахівця [9].

Таким чином, з метою визначення ефективності умов формування фахівців фізичного виховання в умовах акмеспрямованого освітнього середовища вищого навчального закладу, ми здійснили SWOT-аналіз діяльності та можливостей корегування слабких сторін розвитку діяльності викладачів кафедри фізичної культури та спортивної майстерності, які здійснюють професійну підготовку фахівців [10]. Дослідження визначили сильні сторони акмеспрямованого освітнього простору Університету Грінченка та кафедри є: відповідна педагогічна кваліфікація фахівців, які забезпечують професійну підготовку студентів спеціальності фізичне виховання; дружнє, робоче налаштування колективу кафедри фізичної культури та спортивної майстерності; ентузіазм, відповідальність та постійне самовдосконалення співробітників кафедри. На нашу думку, в умовах конкуренції на сучасному ринку праці постійне удосконалення професійної компетентності фахівців

фізичного виховання – це не тільки гарантія їх зайнятості, а й можливість досягти акмевершини професійної досконалості.

Нами також визначено слабкі сторони процесу професійної підготовки фахівців фізичного виховання: недостатній матеріальний стимул працівників; не мотивовані до професійного зростання молоді фахівці; відсутність ефективної системи професійного відбору абітурієнтів (профпридатність) до педагогічної роботи.

В результаті проведеного SWOT-аналізу нами визначено можливі шляхи зміни системи професійної освіти за напрямом підготовки «Фізичне виховання»: гарантія та забезпечення роботою випускників за фахом з відповідною оплатою; створення умов для підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукових та інформаційних технологій, достатня матеріально-технічна база; тісна співпраця з дитячо-юнацькими спортивними школами, спеціалізованими навчальними закладами спортивного профілю, вищої професійної майстерності. Також нами визначено такі загрози системи професійної освіти фахівців фізичного виховання: відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення галузі; невисока престижність професій галузі «Фізичного виховання, спорту і здоров'я людини»; низький рівень матеріального заохочення працівників бюджетного сектору даної галузі.

Важливою складовою, що стимулює розвиток акмепотенціалу вищого навчального закладу, на нашу думку, є оптимізація «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії студента й викладача. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, на нашу думку, повинна здійснюватися відповідно до покликань, інтересів і здібностей студентів [11].

В результаті дослідження сучасного стану неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання нами було здійснено аналіз проведеного анкетування щодо причин, які спонукали студентів обрати професію вчителя фізичної культури.

Визначено, що найголовнішою причиною є бажання студентів виглядати спортивно, бути фізично активними та схожими на відомого спортсмена-кумира. Зазначені причини демонструють бажання молоді вести здоровий активний спосіб життя, спонукатимуть, на нашу думку, їх до регулярних занять фізичною активністю та ефективного навчання за напрямом підготовки «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини».

Наступною групою чинників, що спонукали обрати професію вчителя фізичної культури є те, що студенти відчували в собі здібності до педагогічної діяльності, мали успіхи в школі з фізичної культури та спортивні досягнення. Таким чином, середовище загальноосвітнього навчального закладу спонукало школярів обрати професію відповідно покликання, що сприятиме, на нашу думку, досягненню успіху та професіоналізму. Варто зазначити, що опитані студенти вважають не дуже значущим фактором, який вплинув на вибір професії, був приклад шкільного вчителя фізичної культури. Також опитування засвідчило, що студенти спеціальності фізичного виховання обирали професію не «за компанію», а за покликанням. Відтак, свідомо обрана професія, на нашу думку, сприятиме успішному навчанню, мотивації досягнення професійної майстерності та успіхів.

Висновок. В процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання акмепотенціал вищого навчального закладу сприяє формування їх акмеологічної компетентності. Акмеологічним результатом професійної підготовки є готовність фахівця до саморозвитку у професійному середовищі та професійної продуктивної діяльності. Професійна підготовка конкурентоспроможних на вітчизняному та світовому ринках праці фахівців фізичного виховання дозволить забезпечити суспільство професіоналами, які прагнуть найвищого ступеня розвитку особистості (акме).

Перспективи подальших наукових розвідок полягатимуть у визначенні критеріїв сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. Назва з екрана.

2. Бодалев А. А. Как становятся великими и выдающимися? / А. А. Бодалев, Л. А. Рудкевич. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 287 с.
3. Деркач А. А. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма / А. А. Деркач, Н. В. Кузьмина. – М. : РАУ, 1993. – 321 с.
4. Кузьмина Н. В. Фундаментальная акмеология как важнейший ресурс процесса повышения продуктивности образования / Н. В. Кузьмина // Проблемы освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир – Київ, 2015. – С. 14–20.
5. Огнев'юк В. О. Розвиток в університетській освіті акме-компетентнісного потенціалу майбутнього фахівця / В. О. Огнев'юк // Акмеологія – наука ХХІ століття. Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 лютого 2011 року. – Київ, 2011. – С. 6-9.
6. Мартиненко С. М. Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього простору в акмесередовищі вищого навчального закладу / С. М. Мартиненко // Проблемы освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир – Київ, 2015. – С. 214–218.
7. Я – студент: навч. посіб. / [Огнев'юк В. О., Жильцов О. Б., Караман С. О. та ін.; за заг. ред. Огнев'юка В. О.]. – 3-є вид. зі змінами. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015 – С.44–71.
8. Каштанов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного середовища сучасного ліцею: автореф. дис.. канд. пед. наук: 13.00.01 / А. І. Каштанов. – Луганськ, 2001. – 20 с.
9. Гладкова В. М. Основи акмеолгії: підручник / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський. – Львів: Новий світ, 2000. – 320 с.
10. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: Навчальний посібник / За ред. Л. В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 301 с.
11. Дерка Т.Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання: концепція дослідження / Т.Г. Дерка // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 7(51). – С. 31–39.

References

1. The Law of Ukraine «About Higher Education» (2014) vid 01.07.2014 # 1556-VII. Retrieved 15.08.2016, from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (in Ukr.).
2. Bodalev, A. A., Rudkevich, L.A. (2003) *How to become a great and outstanding?* Moscow: Institut Psihoterapii (in Russ.)
3. Derkach, A. A., Kuz'mina, N.V. (1993) *Acmeology: the ways of professionalism peaks achievement*. Moscow:: RAU. (in Russ.)
4. Kuz'mina, N V. (2015) The fundamental acmeology as a major resource of the education productivity improving process. *The Problems of Education: Scientific Research Journal*, 84, 14–20. (in Ukr.).
5. Oghnev'juk, V.O. (2011) . Development of a future specialist's acmeo-competence potential in the university education space. *Akmeologhija – nauka KhKhI stolittja. Materialy III Mizhnarodnoji naukovopraktychnoji konferenciji, 17–18 ljutogho 2011 roku*. Kyjiv. (in Ukr.).
6. Martynenko, S.M. (2015) Pedagogical interaction of educational space subjects in the university acmeo-environment. *The Problems of Education: Scientific Research Journal*, 84, 214–218.. (in Ukr.).
7. Oghnev'juk, V.O., Zhyljcov, O.B., Karaman, S.O. (2015). *I am a student*. Posib (2015). In Oghnev'juk V. O. (Ed.). 3-rd. Kyiv.: Borys Ghrinchenko Kyiv University (in Ukr.).
8. Kashtanov, A. I. (2001) The pedagogical basises of modern Lyceum innovation environment development. (Ph.D dissertation) *Theses*. Lughansjk. (in Ukr.).
9. Ghladkova, V. M., Pozharskyj, S.D. (2000) *The acmeology fundamentals*. Lviv: Novyj svit (in Ukr.).
10. *SWOT-analysis as Basis of marketing strategies* (2005): Handbook. In L.V. Balabanova (Ed.). 2-rd. Kyiv: Knowledge. (in Ukr.).
11. Dereka, T. Gh. (2015) The acmeological principles of physical education specialists' continuous professional training: the concept of a study. *Teaching Science: Theory, History, Innovative Technologies*, 7(51), 31–39. (in Ukr.).

DEREKA Tetiana,

PhD in physical education and sport, associate professor
 The Head of Physical Education and Sport Pedagogy Department
 Faculty of Health, Physical Education and Sports, Borys Grinchenko Kyiv University,
 e-mail: t.dereka@kubg.edu.ua

THE ACMEO-POTENTIAL OF UNIVERSITY IN PHYSICAL EDUCATION SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. Introduction. There is actuality of higher education institution acmeo-potential estimation in the process of physical education specialists' acmeological competence components (motivation, activity, cognitive, personal) formation is substantiated in the article.

Purpose. The communicative environment of higher education institution as an acmeological condition of the future specialist forming is analyzed.

Methods. The study of literature sources, questionnaires, SWOT-analysis.

Results. There are parameters of educational environment effectiveness and its components evaluation given: the impact of the higher education institution, comfort and training activities provision. The components that enable acmeological orientation of the educational process in higher education institution are defined. The characteristic of "subject-subject" interaction between student and teacher in the physical education specialists' professional training is given.

Originality. There are following strengths of acmeo-oriented educational environment studied: appropriate teaching qualifications of university teachers; friendly working team of professionals; responsibility and constant self-improvement of co-workers. Also there are next weaknesses of the physical education specialists' professional training process pointed: lack of financial incentive to employees; of young specialists' low motivation to professional development; the lack of an effective system of professional selection of applicants. Some possible ways of changing the system of physical education specialists' professional training are studied such as following: guarantee and ensure the work of graduates in accordance to the specialty with the appropriate payment; creating conditions for the training of qualified personnel; scientific and information technology development and implementation; sufficient material base; effective career guidance.

The current state of physical education specialists' continuous professional training is studied. It was determined that the reasons that prompted students to choose the physical education teacher profession are: to look fit and sporty; to be physically active; their success for physical culture while being at school and sport achievements.

Conclusion. The acmeological result of the professional training is the specialist's willingness to professional self-development in a professional environment and professional productive activities. There is a process of acmeological competence components forming take place while the process of physical education specialists' continuous professional training realized on the acmeology basis. The prospects of further scientific research in the physical education specialists' acmeological competence forming criteria determining in the process of continuous training.

Key words: *akmeo-potential; higher education; learning environment; professional training; specialists; physical education.*

Одержано редакцією 12.07.2016
Прийнято до публікації 22.08.2016